

PENEMPATAN PERUMAHAN MASYARAKAT PINGGIRAN DI DAERAH HULU LANGAT, SELANGOR

(PLACEMENT OF SUBURBAN HOUSING COMMUNITY IN HULU LANGAT DISTRICT, SELANGOR)

Samruhaizad Samian@ Samion & Azahan Awang

Abstrak

Penempatan perumahan pinggir bandar di Daerah Hulu Langat telah menjadi tumpuan masyarakat bandar yang inginkan ketenangan dan keselesaan daripada hiruk pikuk kawasan bandar. Malah kos kehidupan di bandar yang semakin tinggi, memaksa masyarakat bandar membuat pilihan untuk membina kehidupan lebih baik di kawasan pinggir bandar yang dianggap lebih strategik dan tenteram dalam menyediakan perlindungan kepada ahli keluarga. Penyelidikan ini melihat pemilikan penempatan dan tempoh penempatan masyarakat di Daerah Hulu Langat, Selangor. Hasil kajian mendapati bahawa hampir sebahagian penduduk yang tinggal di rumah jenis sebuah menyatakan keselesaan sehingga 45.3% berbanding masyarakat yang tinggal di rumah teres (25.2%). Majoritinya masyarakat Daerah Mukim Hulu Langat yang tinggal di daerah ini melebihi 10 tahun adalah berdasarkan beberapa faktor iaitu tempat kelahiran dan aksesibiliti yang baik (100%), kejiranan yang muafakat dan baik (96.4%), persekitaran kehidupan yang selamat (95.2%), suasana persekitaran yang nyaman (92.9%), bekerja di sekitar kawasan (88.9%) dan kos rumah yang rendah (85.2%). Purata min dan sisihan piawai jumlah penghuni bagi setiap keluarga di Mukim Hulu Langat adalah 4.57 ± 2.15 orang dengan min dan sisihan piawai 3.11 ± 1.17 bagi bilangan bilik setiap rumah. Ini bermaksud nisbah penghuni dan bilik bagi sebuah rumah penduduk Daerah Hulu Langat adalah seramai 4-5 orang penghuni dalam setiap 3 buah bilik. Sementara itu, lebih separuh penduduk Daerah Hulu Langat memiliki rumah yang diduduki (55.8%) serta tinggal di rumah sebuah (45.3%) dengan hampir majoriti rumah yang didiami diperbuat daripada konkrit (75.5%). Hasil dapatan juga mendapati, sebahagian masyarakat yang tinggal di Daerah Hulu Langat merupakan pendatang yang bekerja di sekitar kawasan kecuali Mukim Hulu Langat yang mencatatkan 62.2% masyarakatnya adalah anak kelahiran Daerah Hulu Langat ini sendiri. Hasil kajian juga mendapati hampir separuh penduduk Daerah Hulu Langat telah tinggal di daerah ini lebih sepuluh tahun.

Kata Kunci: Rebakan perbandaran, perumahan pinggir bandar

Abstract

Placement of suburban housing in the district was a focal point of the community who seek peace and quiet from the hustle and bustle of urban area. Even the cost of living is higher in the city, forcing the urban communities to make a choice for a better life in a suburban area considered to be more strategic and security to provide protection to family members. This research looked ownership placement and the placement of community in Hulu Langat, Selangor. The study found that almost a

part of people living in a single home state of comfort up 45.3% compared to people who live in terraced houses (25.2%). The majority of the district of Hulu Langat District community living in this area for more than 10 years is based on several factors, namely the birthplace and good accessibility (100%), solidarity and good neighbourliness (96.4%), safe living environment (95.2%), comfortable environment (92.9%), work environment (88.9%) and low-cost housing (85.2%). The mean and standard deviation of the number of residents per household in Hulu Langat is 4.57 ± 2.15 with the mean and standard deviation 3.11 ± 1.17 for the number of rooms per house. This means that incoming residents and residents of a home district is about 4-5 residents in each of the 3 rooms. Meanwhile, more than half the population of the Hulu Langat District has occupied home (55.8%) and live in a single house (45.3%) with almost the majority of their dwellings made of concrete (75.5%). Other findings include, some people living in the Hulu Langat District are immigrants who work in the vicinity except Mukim Hulu Langat, which recorded 62.2% people are born in this district. The study also found that nearly half the population of the district has lived in this area for more than ten years.

Keywords: Urban Sprawl, Housing Suburbs

PENDAHULUAN

Harga pasaran yang melambung tinggi sejak kebelakangan atas beberapa faktor yang tidak jelas mengakibatkan kemampuan pemilikan perumahan di bandar bertukar arah ke kawasan pinggir bandar. Bandar dilihat sebagai sebuah tempat yang memiliki segala keperluan dan kemudahan yang diinginkan bagi setiap lapisan masyarakat. Pereka sebuah bandar perlu prihatin terhadap segala tindakan reka bentuk bandar yang dilakukan kerana ia melibatkan masyarakat yang akan hidup dengan keputusannya malah apa yang lebih membimbangkan adalah perubahan ketara terhadap pembinaan sebuah bandar di masa hadapan (Samruhaizad Samian 2015). Pada ketika ini harga rumah sudah melambung tinggi dan kemampuan untuk memiliki rumah sebuah atau rumah berkembar bagi masyarakat yang bekerja dengan pendapatan bulanan sekitar RM5,000 juga adalah mustahil di bandar metropolitan Kuala Lumpur. Rebakan pembandaran di pinggir bandar juga memperlihatkan pembangunan drastik termasuk pembinaan perumahan atas permintaan yang sangat tinggi. Permintaan dan penawaran yang tinggi terhadap keperluan penempatan di pinggir bandar mengakibatkan banyak taman-taman perumahan dibina bagi menampung keperluan terhadap tempat tinggal. Masyarakat membuat pilihan penempatan untuk membina kehidupan yang lebih baik berdasarkan kemampuan diri. Frenkel & Ashkenazi (2008) menemui bahawa kesan seterusnya ialah pemilihan lokasi tempat kediaman di pinggir bandar oleh penduduk yang sebelumnya menempatkan kawasan teras bandar dengan andaian bahawa harga tanah di pinggir bandar lebih murah dan persekitaran udaranya masih segar. Anggapan ini mengakibatkan permasalahan rebakan perbandaran berlaku ke kawasan pinggir bandar. Malah, literatur rebakan bandar juga agak membingungkan dari segi faktor penyebab, ciri-ciri dan impak rebakan bandar. Malah ketiga-tiga elemen faktor, ciri dan impak tidak dapat dijelaskan secara bersama-sama sebagai satu konsep (Galsters 2001). Namun secara umumnya rebakan pembangunan di pinggir bandar mengakibatkan pembentukan pembangunan baru bagi menampung ketepuan pembangunan yang berlaku di bandar dan kos sara hidup yang semakin meningkat di samping usaha meningkatkan kualiti hidup manusia sejagat. Menurut Myrdal Gunnar (1972), pembangunan dikatakan mempunyai sifat “*multidimensional*” dan merupakan proses yang berterusan serta bergerak ke beberapa arah dalam satu jangka masa yang tertentu. Ini kerana kompleks perniagaan bukan sahaja tertumpu di kawasan pusat bandar pada masa kini tetapi ianya turut dibina di pinggir-pinggir bandar. Ini mewujudkan bandar-bandar baru yang bertujuan untuk menampung pertambahan penduduk di bandar besar selaras dengan pembinaan kawasan perumahan yang semakin bertambah, pusat perkhidmatan dan komersial serta kawasan perumahan yang dibangunkan (Ahmad Rizal & AzlanMahmad 1992).

Perkembangan ini menjadikan pinggir bandar sibuk dan sesak dikerumuni dengan pelbagai lapisan masyarakat sama ada untuk mencari peluang pekerjaan baru, keselesaan bekerja di sekitar kawasan, mendapatkan pendidikan lebih baik, pilihan membeli belah dan meningkatkan kualiti

hidup. Rebakan pembangunan di pinggir bandar memberi kesan kualiti hidup masyarakat yang tinggal di dalamnya (Samruhaizad Samian 2015). Sementara itu, kualiti hidup dilihat mempunyai pentakrifan yang pelbagai mengikut latar belakang dan pengalaman hidup seseorang individu (Azahan Awang et al. 2008). Malah kualiti hidup juga adalah sesuatu yang subjektif dan sangat sukar ditakrif. Menurut Cummins (1999) dan Lim et. al. (1999), terdapat sekurang-kurangnya 100 definisi yang telah diberikan untuk menerangkan aspek kualiti hidup. Ini kerana ianya berkait dengan banyak konsep lain sehingga membawa pelbagai maksud yang lain pula. Ini menunjukkan bahawa konsep kualiti hidup mempunyai pelbagai dimensi. Secara umum, pelbagai definisi itu boleh dibahagikan kepada dua kelompok iaitu sama ada yang bersifat objektif atau subjektif. Bersifat objektif di sini bermaksud, boleh dikenal pasti. Manakala subjektif pula adalah komponen yang melibatkan perasaan umum terhadap kehidupan (Cummins, 1999; Busch, 1999; Carlsson et. al., 2002; Azahan Awang et al. 2008). Justeru, isu perumahan di pinggir bandar Daerah Hulu Langat adalah merupakan kesan rebakan perbandaran daripada Bandaraya Kuala Lumpur. Hasil kajian ini adalah melihat kualiti hidup masyarakat Daerah Hulu Langat mengikut 12 sub-indikator komponen kualiti hidup perumahan.

KAWASAN KAJIAN

Daerah Hulu Langat bersempadan dengan Wilayah Persekutuan Kuala Lumpur dan Daerah Gombak di sebelah Barat Laut, Daerah Petaling di sebelah Barat, Daerah Sepang di sebelah Barat Daya, Negeri Pahang di sebelah Timur Laut dan Negeri Sembilan di sebelah Selatan. Kedudukan Daerah Hulu Langat di garisan lintang $0^{\circ} 52' \text{Utara}$: $3^{\circ} 16' \text{Utara}$ dan garis bujur $101^{\circ} 40' \text{Timur}$: $101^{\circ} 58' \text{Timur}$ dengan keluasan 82,944 hektar (826.60 km persegi) yang merupakan daerah kelima terbesar daripada sembilan daerah di Negeri Selangor. Daerah Hulu Langat yang terdiri daripada 7 buah Mukim iaitu Mukim Hulu Langat, Mukim Ampang, Mukim Cheras, Mukim Hulu Semenyih, Mukim Kajang, Mukim Semenyih dan Mukim Beranang. Namun kajian ini hanya memfokuskan kepada 3 mukim yang terlibat dalam kajian kuantitatif iaitu Mukim Kajang, Mukim Hulu Langat dan Mukim Semenyih. Dalam kajian ini sebanyak 16 buah kampung mewakili Mukim Hulu Langat telah dipilih sebagai kawasan kajian termasuk 15 Kampung di Mukim Kajang dan 12 kampung daripada Mukim Semenyih (Pejabat Daerah/Tanah Hulu Langat 2014).

METODOLOGI KAJIAN

Kajian kuantitatif yang digunakan dalam kajian ini merupakan kajian irisian lintang mengenai kualiti hidup perumahan yang mempengaruhi kependudukan yang tinggal di pinggir bandar iaitu di Daerah Hulu Langat, Selangor. Kaedah pensampelan rawak mudah telah digunakan dalam pemilihan responden di tujuh buah mukim di daerah ini dengan melibatkan sebanyak 77 buah kampung yang terdiri daripada Kampung Melayu, Kampung Cina dan Kampung India. Bagi memastikan pemilihan responden bertepatan dengan tajuk kajian, maka hanya tiga buah mukim telah dipilih dalam kajian ini iaitu Mukim Hulu Langat, Mukim Kajang dan Mukim Semenyih. Kriteria utama pemilihan kawasan kajian adalah merupakan kawasan pinggir bandar yang mempunyai bilangan penduduk melebihi 50,000 orang serta kawasan asakan pesat pembangunan yang sedang berlaku di pinggir bandar. Berdasarkan kajian daripada Azahan Awang et al. (2008) yang bertajuk 'Penilaian Makna Kualiti Hidup dan Aplikasinya Dalam Bidang Pengurusan Persekitaran di Malaysia' mendapati prevalen 46.7% hingga 73.2% merupakan kadar status kualiti hidup yang sederhana bagi penduduk di bandar Seremban. Jika selang keyakinan yang digunakan dalam kajian ini adalah 95.0% dan paras keertian yang ditetapkan adalah $\alpha = 0.05$ dan '*precision*' antara 4-5% maka anggaran saiz sampel yang diperlukan adalah 383 responden. Justeru seramai 453 orang bilangan responden yang diperoleh bagi mewakili kajian kualiti hidup Masyarakat Pinggir Bandar Di Daerah Hulu Langat ini adalah mencukupi bagi mewakili masyarakat yang tinggal di dalam kawasan kajian. Pemilihan responden adalah berdasarkan teknik jadual rawak '*Fisher*'. Pemilihan responden yang menghampiri rawak turut dilakukan dengan memastikan setiap kampung hanya melibatkan lebih kurang 20 responden bagi Mukim Kajang. Manakala pemilihan responden bagi Mukim Hulu Langat dan Mukim Semenyih dianggarkan seramai 4 hingga 5 orang sahaja bagi setiap kampung. Teknik pengumpulan data dan maklumat daripada penduduk adalah melalui pengedaran borang soal selidik. Dalam kajian Samruhaizad Samian (2015) mendapati dalam merangka soalan, beberapa perkara perlu diambil kira

iaitu pembinaan soalan peribadi, isi kandungan soalan yang bersesuaian dengan penyelidikan, mengklasifikasikan soalan yang dikemukakan dan terakhir adalah merangka jawapan yang sesuai bagi persoalan yang diutarakan. Pembinaan soalan peribadi yang dikemukakan mestilah tidak mempunyai unsur-unsur yang menyebabkan ketidakselesaan responden atau pun melibatkan perkara-perkara yang boleh mengundang kemarahan seperti isu sensitif perkauman, kebudayaan dan keagamaan. Sekiranya terdapat pertanyaan yang bersifat sensitif maka kebijaksanaan penyelidik mengolah bentuk soalan agar tidak menyinggung mana-mana pihak adalah perlu.

PEMBANGUNAN PERUMAHAN DI BANDAR

Abbolt (1987) dalam “Encyclopaedia of Real Estate Terms”, telah mendefinisikan pembangunan perumahan sebagai satu kumpulan rumah kediaman, blok pangsapuri, direka bentuk dan dibangunkan untuk membentuk satu corak entiti perancangan tunggal, dengan rumah yang biasanya mempunyai reka bentuk yang sama dengan pemaju. Isu perumahan merupakan masalah yang berterusan tanpa penyelesaian yang konkrit di kawasan bandar. Disebabkan faktor kemiskinan, sesetengah penghuni bandar tidak mampu dan tidak berupaya untuk memiliki rumah walaupun ditawarkan dengan harga yang termurah. Pilihan terakhir bagi mereka adalah untuk kekal menetap di kawasan setinggan walaupun terpaksa berpindah berkali-kali disebabkan kawasan yang didiami mereka diambil alih oleh pihak berkuasa (Wan Rozali 2007). Masalah pemilikan isu perumahan bagi masyarakat bandar adalah berpunca daripada peningkatan hartanah yang semakin melambung tinggi di kawasan bandar. Justeru, penduduk yang asalnya menyewa rumah, tetapi disebabkan meningkatnya kos sara hidup di bandar maka sebahagian penduduk memilih lokasi tinggal di luar bandar untuk memiliki rumah sendiri (Frenkel & Ashkenazi 2008). Walaupun dalam strategi Rancangan Malaysia Kesepuluh 2001-2015, melihat kesungguhan kerajaan memastikan akses perumahan yang berkualiti dan mampu milik dalam memenuhi permintaan masyarakat terhadap perumahan yang semakin tinggi di bandar namun hanya golongan tertentu sahaja yang ditawarkan pemilikan terhadap perumahan tersebut. Banyak syarat yang digariskan dan perlu dipatuhi bagi pemilikan perumahan mampu milik ini yang mengakibatkan sebahagian golongan masyarakat bandar tidak layak ditawarkan sekali gus gagal memiliki rumah yang merupakan keperluan asas. Stok perumahan di Kuala Lumpur meningkat secara purata sebanyak 10,000 unit setahun antara tahun 1980 hingga 2000. Pertumbuhan Perumahan Kuala Lumpur menunjukkan pertumbuhan penduduk di Kuala Lumpur tidak seimbang dengan pertumbuhan pembinaan perumahan. Peningkatan penduduk sehingga 1,423,900 orang pada tahun 2000 hanya mampu disediakan sebanyak 328,205 unit perumahan berbanding bilangan penduduk seramai 919,610 orang dengan bilangan perumahan sebanyak 169,780 unit pada tahun 1980. Di Bandaraya Kuala Lumpur jenis perumahan dibahagikan kepada 3 kategori umum iaitu perumahan kos rendah, kos sederhana dan kos tinggi. Permintaan terhadap jenis perumahan di Bandaraya Kuala Lumpur tertumpu kepada jenis perumahan kos rendah dan tinggi.

Jadual 1, Penawaran Perumahan Sedia Ada dan Keperluan, 2000 laporan daripada DBKL menyatakan bahawa penawaran jenis perumahan keperluan kos rendah di Kuala Lumpur meningkat kepada 32.7% iaitu 107,323 unit berbanding perumahan sedia ada yang dibangunkan iaitu 80,465 unit (24.5%). Manakala unit jenis perumahan kos tinggi sedia ada yang dibangunkan mencatatkan bilangan sebanyak 169,151 unit (51.5%) berbanding pengurangan penawaran jenis perumahan keperluan kepada 106,667 unit (32.5%). Pembinaan kediaman di tengah bandar Metropolitan Kuala Lumpur merupakan hartanah perumahan mewah dan eksklusif yang menyasarkan golongan kaya dan berkemampuan kerana harga yang ditawarkan melebihi satu juta bagi seunit kediaman.

Jadual 1. Penawaran Perumahan Sedia Ada dan Keperluan di Bandaraya Kuala Lumpur, 2000

Jenis Perumahan	Sedia Ada		Keperluan	
	Unit	%	Unit	%
Kos Rendah	80,465	24.5	107,323	32.7
Kos Sederhana	78,599	24.9	114,215	34.8
Kos Tinggi	169,151	51.5	106,667	32.5
Jumlah	328,205	100	328,205	100

Sumber : Dewan Bandaraya Kuala Lumpur 2008

Tempat tinggal ini lebih gah dipanggil kondominium mewah dengan ciri reka bentuk moden, pemandangan indah, kawalan keselamatan yang tinggi, persekitaran yang bersih dan berpagar, penyediaan infrastruktur yang lengkap terutama tempat letak kereta bagi setiap unit rumah, lif, gimnasium dan kolam renang. Bilangan unit kediaman yang dibina ini juga adalah terhad disebabkan kepadatan ruang pembinaan yang semakin sempit dan terhad. Malah harga kediaman yang ditawarkan ini juga mencecah jutaan ringgit walaupun pembelian rumah ini hanya nilai dinding, lantai dan bumbung konkrit yang dikongsi dengan penghuni lain. Selaras dengan penurunan bilangan penduduk di pusat bandar raya, keluasan kawasan kediaman juga telah berkurangan daripada 523 hektar pada tahun 1980 kepada 288 hektar pada tahun 2000. Pengurangan guna tanah perumahan di pusat bandar raya adalah akibat daripada pembangunan semula di beberapa kawasan perumahan lama kepada kegunaan pejabat dan perdagangan lain. Selain dari kawasan perumahan usang di pusat bandar raya, terdapat juga kawasan perumahan lama berkepadatan rendah yang terletak di atas tanah yang mempunyai potensi nilai komersil yang tinggi. Tekanan terhadap tanah perumahan untuk ditukar kepada guna tanah yang lebih menguntungkan akan tetap berterusan dan mungkin menyebabkan pengurangan penduduk di pusat bandar raya (Pelan Struktur Kuala Lumpur 2007).

Jadual 2. Penawaran Perumahan Mengikut Zon Strategik

Zon Strategik	Status Pembangunan (Unit)				Jumlah
	Sedia Ada	Dalam Pembinaan	Perintah Pembangunan	Kelulusan Dasar	
Pusat Bandar Raya	31,106	1,924	4,686	2,424	40,140
Wangsa Maju – Maluri	79,265	10,696	10,876	9,784	110,621
Sentul – Manjalara	66,484	12,667	24,066	33,876	137,093
Damansara – Penchala	24,973	1,483	11,183	6,879	44,518
Bukit Jalil – Seputeh	79,373	14,767	18,937	24,297	137,374
Bandar Tun Razak – Sungai Besi	47,004	18,716	14,888	18,734	99,342
Jumlah	328,205	60,253	84,636	95,994	569,088

Sumber : Dewan Bandaraya Kuala Lumpur 2008

Penawaran perumahan mengikut status pembangunan menunjukkan penawaran perumahan sedia ada di enam zon kawasan strategik di Kuala Lumpur secara majoritinya dibina di Bukit Jalil - Seputeh, Wangsa Maju - Maluri, Sentul - Manjalara dan Bandar Tun Razak – Sungai Besi (Jadual 2). Pertambahan pembinaan perumahan juga telah dilakukan di tempat yang sama. Dalam tahun 2000, terdapat kekurangan yang nyata dalam unit-unit kos rendah dan sederhana, berbanding dengan lebihan penawaran rumah kos tinggi. Kekurangan perumahan untuk golongan pertengahan perlu diberi perhatian. Penduduk dalam golongan ini adalah merupakan sebahagian besar tenaga kerja di bandar raya dan penting sebagai penggerak perniagaan dan perdagangan. Penghijrahan keluar golongan berpendapatan sederhana untuk mencari rumah yang mampu milik di sekitar sempadan bandar raya telah mengakibatkan kesesakan lalu lintas dari dan ke pusat bandar raya (Dewan Bandaraya Kuala Lumpur 2008).

ISU PEMBANGUNAN PERUMAHAN DI PINGGIR BANDAR

Kepesatan pembinaan bangunan kerajaan dan swasta, pembinaan perindustrian, pusat-pusat hiburan, institusi pendidikan serta pusat membeli belah menjadikan pinggir bandar sebagai tempat tumpuan pusat bandar yang baru. Pertambahan kadar migrasi mendorong ke arah peningkatan terhadap keperluan perumahan. Oleh itu, tahap pendapatan penduduk dapat dijadikan pengukur dalam menentukan keperluan terhadap perumahan di sesuatu kawasan (Nabsiah Abdul Wahid et al. 1999). Berdasarkan Hierarki Abraham Maslow (1943), tempat tinggal atau kediaman atau rumah merupakan salah satu unsur keperluan psikologi yang terletak pada tingkat tertinggi (Zainal Abidin Mohd Said 1992). Kediaman yang selesa bukan sekadar mempunyai saiz ruang yang besar,

menempatkan perabot yang mahal serta dilengkapi kemudahan yang canggih namun apa yang lebih penting adalah kehidupan bersama keluarga dengan harmoni dan saling menyayangi antara satu dengan lain. Hal ini telah dinyatakan oleh Peck & Stewart (1985); Husna&Nurizan(1987); Lawrence (1995) mendapati bagaimana kita menikmati kehidupan, bekerja dan bermain dalam suasana harmoni dan terjamin adalah berkait rapat dengan seni bina di sekitar penempatan. Tambahnya lagi, banyak kajian menunjukkan bahawa kepuasan terhadap perumahan merupakan salah satu komponen penting yang mempengaruhi kualiti hidup.

Negeri Selangor merupakan negeri tertinggi dalam penyediaan bangunan kediaman di Malaysia dengan catatan sebanyak 976,732 iaitu 17.3 peratus unit perumahan semasa bancian penduduk dan perumahan pada tahun 2000. Laporan Kiraan Permulaan Bagi Kawasan Bandar dan Luar bandar oleh Jabatan Perangkaan Malaysia (2000) mencatatkan Daerah Petaling menyediakan perumahan tertinggi iaitu 303,378 dengan peratusan sebanyak 31.1 peratus diikuti oleh Daerah Hulu Langat sebanyak 230,116 (23.6%), Daerah Klang 149,748 (15.3%) dan Gombak 133,154 (13.6%) unit perumahan. Daerah lain hanya mencatatkan penawaran perumahan kurang daripada 5.0 peratus sahaja. Ini menunjukkan bahawa ke-empat-empat daerah iaitu Daerah Petaling, Hulu Langat, Klang dan Gombak merupakan kawasan penumpuan pembinaan perumahan yang melebihi 83.4 peratus dari bilangan unit perumahan di Negeri Selangor. Sungguhpun begitu unjuran bilangan unit rumah yang dilakukan dari tahun 2005 - 2020 di Daerah Hulu Langat mendapati hanya 56.3 peratus peningkatan bilangan unit dibina pada tahun 2005 iaitu 208,897 manakala sebanyak 326,448 akan dibina pada tahun 2020. Penyediaan rumah yang mampu dimiliki dan persekitaran hidup yang berkualiti merupakan cabaran utama dalam pembangunan sosial bagi Negeri Selangor. Pertambahan bilangan penduduk selain memberikan cabaran ekonomi dari segi penyediaan pekerjaan, juga memberikan cabaran dalam penyediaan kemudahan sosial yang berkualiti. Kemudahan sosial yang asas ialah perumahan. Dengan bertambahnya penduduk, keperluan untuk perumahan akan turut meningkat. Cabaran yang harus dihadapi dalam penyediaan perumahan adalah untuk memastikan penyediaan unit perumahan diagihkan mengikut lokasi keperluan sebenar. Pada masa yang sama kualiti perumahan dan persekitaran kawasan perumahan harus dapat meningkatkan kualiti hidup penduduk (Jabatan Perancangan Bandar dan Desa Negeri Selangor 2003).

Laporan Rancangan struktur Negeri Selangor 2002-2020 (2003) mencatatkan keseluruhan unit perumahan kos rendah iaitu sebanyak 102,802 unit telah disiapkan daripada 221,389 unit yang telah diluluskan dalam tempoh RMK-8 pada 1996-2000 di Negeri Selangor. Hasil daripada jumlah yang diluluskan sebanyak 230,116 buah rumah telah dibina di Daerah Hulu Langat dengan bilangan 43,257 iaitu 19.4 peratus buah unit yang diklasifikasikan sebagai Pembangunan Perumahan Komited dalam tempoh sehingga akhir 2001 (Jadual 3).

Jadual 3. Isu-Isu Perumahan di Daerah Hulu Langat Berbanding Negeri Selangor

PERKARA	LAPORAN PERUMAHAN BAGI DAERAH HULU LANGAT BERBANDING NEGERI SELANGOR	
	DAERAH HULU LANGAT	NEGERI SELANGOR
Perumahan	230,116	976,732
Purata Kadar Kepadatan Perumahan	279 unit per (100 hektar)	123 Unit per (100 hektar)
Bilangan Perkampungan Setinggan	49 buah	248 buah
Agihan Unit Perumahan Komited	43,257 unit	222,938

Struktur Negeri Selangor 2002-2020 (2003)

Sumber : Diolah daripada Laporan Pemeriksaan Rancangan

Agihan bilangan perumahan komited di Daerah Hulu Langat merupakan agihan kedua tertinggi selepas Daerah Petaling dengan agihan sebanyak 55,435 unit iaitu 24.9 peratus. Bilangan unit perumahan komited di Daerah Gombak hanya 29,229 (13.1%), manakala Daerah Sepang sebanyak 27,725 (12.4%) sahaja. Jenis kategori perumahan dibahagikan kepada rumah kos rendah, kos sederhana rendah, kos sederhana dan kos tinggi. Oleh itu, pembangunan perumahan dapat disimpulkan sebagai rumah kediaman yang dibangunkan mengikut piawaian dan perancangan yang

Bahan Binaan Perumahan di Daerah Hulu Langat						
Jenis			Mukim-Mukim Di Daerah Hulu Langat			Keseluruhan
			Hulu Langat	Kajang	Semenyih	
Bahan Binaan	Konkrit	<i>f</i>	25	266	51	342
		%	(33.8)	(88.4)	(65.4)	(75.5)
	Separuh Papan	<i>f</i>	40	32	26	98
		%	(54.1)	(10.6)	(33.3)	(21.6)
	Papan	<i>f</i>	9	3	1	13
		%	(12.2)	(1.0)	(1.3)	(2.9)
Jenis Pemilikan Rumah di Daerah Hulu Langat						
Jenis			Mukim-Mukim Di Daerah Hulu Langat			Keseluruhan
			Hulu Langat	Kajang	Semenyih	
Jenis Pemilikan Rumah	Dimiliki	<i>f</i>	61	137	55	253
		%	(82.4)	(45.5)	(70.5)	(55.8)
	sewa	<i>f</i>	9	156	16	181
		%	(12.2)	(51.8)	(20.5)	(40.0)
	tumpang	<i>f</i>	3	3	2	8
		%	(4.1)	(1.0)	(2.6)	(1.8)
	Disediakan Majikan	<i>f</i>	1	5	5	11
		%	(1.4)	(1.7)	(6.4)	(2.4)

Sumber : Hasil Dapatan Kajian Penyelidik 2015

Pemilikan Penempatan Di Daerah Hulu Langat

Secara umumnya hasil kajian mendapati bahawa hampir separuh responden yang menetap di Daerah Hulu Langat tinggal di dalam rumah jenis sebuah yang lebih selesa dengan peratusan 45.3 peratus berbanding penduduk yang tinggal di rumah teres yang mencatatkan 25.2 peratus dan rumah pangsa 16.3 peratus. Manakala penginapan jenis pangsapuri dan ke atas, rumah berkembar, setinggan dan lain-lain hanya mencatatkan peratusan kurang daripada 7.0 peratus sahaja. Peratusan yang rendah bagi penempatan setinggan di Daerah Hulu Langat iaitu 0.2 peratus hampir menepati setinggan sifar 2005 bagi daerah ini. Kira-kira 41,714 keluarga setinggan di Negeri Selangor telah menetapkan tahun 2005 sebagai tempoh masa untuk menyelesaikan masalah setinggan (Jabatan Perancangan Bandar dan Desa Negeri Selangor 2003). Manakala pembinaan rumah penduduk di Daerah Hulu Langat yang diperbuat daripada konkrit adalah sebanyak 75.5 peratus, manakala jenis rumah separuh papan sebanyak 21.6 peratus dan rumah jenis papan 2.9 peratus sahaja.

Purata min dan sisihan piawai jumlah penghuni bagi setiap keluarga di Mukim Hulu Langat adalah 4.57 ± 2.15 orang dengan min dan sisihan piawai 3.11 ± 1.17 bagi bilangan bilik setiap rumah. Manakala bagi bilangan penghuni bagi setiap keluarga di Kajang adalah seramai 4.65 ± 1.67 dengan min dan sisihan piawai 3.18 ± 0.79 bagi bilangan bilik. Sementara itu, nilai bilangan min dan sisihan piawaian yang sama bagi jumlah penghuni dan bilangan bilik yang dimiliki bagi setiap penghuni di Semenyih adalah 4.58 ± 1.55 dan 3.04 ± 0.65 masing-masing. Bahasa mudahnya menurut nisbah penghuni dan bilik yang dihuni oleh penduduk Daerah Hulu Langat adalah 4 orang penghuni dalam setiap 3 bilik bagi sebuah rumah.

Laporan Rancangan Struktur Negeri Selangor 2002-2020 (2003) yang mencatatkan kebanyakan daerah seperti Daerah Petaling dan Daerah Hulu Langat terutamanya lebih bersifat pembandaran, mempunyai saiz isi rumah yang kecil pada hanya 4.3 orang. Daerah yang secara relatifnya lebih bersifat luar bandar, kekal mempunyai saiz rumah yang besar kecuali Daerah

Sepang. Purata saiz isi rumah dalam kawasan luar bandar menurun daripada 5.2 orang kepada 3.4 orang dalam tahun 1991, manakala dalam kawasan bandar, purata saiznya kekal besar secara relatif pada 5.6 orang bagi setiap isi rumah. Penurunan saiz isi rumah di daerah ini disebabkan perubahan struktur aktiviti ekonomi daripada aktiviti pertanian kepada aktiviti sekunder dan tertiar. Seterusnya, pemilikan penduduk terhadap perumahan menunjukkan bahawa lebih 50 peratus responden yang tinggal di Daerah Hulu Langat memiliki rumah kediaman yang didiami, manakala sebanyak 40 peratus penduduk masih menyewa tempat kediaman mereka dan selebihnya kajian mendapati bahawa penduduk tinggal di rumah yang disediakan oleh majikan atau tinggal menumpang di rumah saudara mara sahaja.

Jadual 4, menunjukkan jenis pembinaan, bahan binaan dan jenis pemilikan rumah responden di Mukim Hulu Langat. Majoriti penduduk Mukim Hulu Langat memiliki rumah yang diduduki serta tinggal di rumah sebuah dengan sebahagiannya diperbuat daripada rumah separuh papan berbanding penduduk Mukim Semenyih sebahagiannya sahaja yang tinggal di dalam rumah jenis sebuah yang diperbuat daripada konkrit dan hampir majoriti adalah pemilik kediaman sendiri.

Tempoh Penempatan Di Daerah Hulu Langat

Hasil kajian mendapati hampir separuh penduduk di Daerah Hulu Langat iaitu seramai 46.6 peratus telah tinggal melebihi 10 tahun. Seramai 23.8 peratus telah menyatakan bahawa mereka telah tinggal di daerah ini dalam jangka masa antara 5-10 tahun. Namun begitu, jangka masa menetap antara 3-5 tahun adalah melebihi 17.0 peratus manakala penduduk yang menyatakan bahawa mereka telah tinggal di daerah Hulu Langat kurang daripada 2 tahun iaitu 1 hingga 2 tahun adalah kurang 8 peratus. Pecahan mengikut mukim menunjukkan majoriti penduduk seramai 90.5 peratus orang telah tinggal melebihi 10 tahun di Mukim Hulu Langat. Penduduk yang menjangkakan telah menetap di Mukim Hulu Langat antara 3-10 tahun hanya mencatatkan peratusan 4.1 peratus sahaja.

Jadual 5. Jangka Masa Menetap di Daerah Hulu Langat Berdasarkan Faktor Pemilihan Mengikut Mukim

Tempoh Menetap di Daerah Hulu Langat						
Tempoh Menetap		Mukim-Mukim Di				Keseluruhan
		Daerah Hulu Langat				
		Hulu Langat	Kajang	Semenyih		
Jangka Masa Menetap di Daerah Hulu Langat	Kurang setahun	<i>f</i>	1	17	7	24
		%	(1.4)	(5.6)	(9.0)	(5.3)
	1 hingga 2 tahun	<i>f</i>	-	31	-	32
		%	-	(10.3)	-	(7.1)
	3 tahun hingga 5 tahun	<i>f</i>	3	64	11	78
		%	(4.1)	(21.3)	(14.1)	(17.2)
	6 tahun hingga 10 tahun	<i>f</i>	3	88	17	108
		%	(4.1)	(29.2)	(21.8)	(23.8)
	Melebihi 10 tahun	<i>f</i>	67	101	43	211
		%	(90.5)	(33.6)	(55.1)	(46.6)

Sumber : Hasil Dapatan Kajian Penyelidik 2015

Manakala penduduk Mukim Kajang menunjukkan taburan jangka masa menetap yang lebih seimbang bagi semua kategori tahun di mana data merekodkan jangka masa penduduk melebihi 10 tahun adalah 33.6 peratus. Pandangan penduduk yang menjangkakan telah menetap antara setahun hingga 10 tahun adalah antara 10 hingga 30 peratus sahaja dan tempoh menginap kurang dari setahun hanya 5.7 peratus sahaja. Bagi data Mukim Semenyih, menunjukkan lebih separuh penduduknya telah tinggal melebihi 10 tahun dengan catatan 55.1 peratus, manakala bagi tempoh 6-10 tahun mencatatkan peratusan 21.8 peratus, bagi tempoh 3-5 tahun seramai 11 orang (14.1%) dan kurang dari setahun hanya mencatatkan 9.0 peratus sahaja (Jadual 5).

Jadual 6, menunjukkan pemilihan penempatan responden di Daerah Hulu Langat. Didapati sebanyak 67.3 peratus iaitu seramai 305 responden telah memilih Daerah Hulu Langat sebagai tempat tinggal kerana bekerja di sekitar kawasan, diikuti pemilihan penyediaan kos rumah yang lebih rendah di kawasan tersebut dengan peratusan 33.8 peratus iaitu seramai 153 orang. Pemerhatian mendapati terdapat tiga faktor seramai 120 orang telah memilih Daerah Hulu Langat sebagai tempat tinggal dengan berkongsi peratusan yang sama banyak iaitu 26.5 peratus adalah 1) suasana persekitaran yang lebih baik jika dibandingkan dengan kawasan Metropolitan, 2) aksesibiliti yang baik ke tempat lain dan 3) kejiranan yang baik. Pemilihan persekitaran yang selamat hanya mengumpul 115 orang responden dengan peratusan 25.4 peratus sahaja manakala responden yang mencatatkan bahawa Daerah Hulu Langat sebagai tempat kelahiran sebanyak 112 orang (24.7%) sahaja.

Jadual 6. Pemilihan Penempatan di Daerah Hulu Langat mengikut Mukim

Jenis Pembangunan				Mukim-Mukim Di Daerah Hulu Langat			Keseluruhan Mukim
				Hulu Langat	Kajang	Semenyih	
Pemilihan Penempatan Sebagai Tempat Tinggal	Kos	Rumah	<i>f</i>	27	91	35	153
	Rendah		<i>%</i>	(36.5)	(30.2)	(44.9)	(33.8)
	Tempat Kelahiran		<i>f</i>	46	38	28	112
			<i>%</i>	(62.2)	(12.6)	(35.9)	(24.7)
	Suasana		<i>f</i>	28	70	22	120
	Persekitaran		<i>%</i>	(37.8)	(23.3)	(28.2)	(26.5)
	Bekerja di sekitar		<i>f</i>	27	233	45	305
	Kawasan		<i>%</i>	(36.5)	(77.4)	(57.7)	(67.3)
	Aksesibiliti Baik ke		<i>f</i>	36.5	102	7	120
	Tempat Lain		<i>%</i>	(14.9)	(33.9)	(9.0)	(26.5)
	Persekitaran		<i>f</i>	21	74	20	115
	Selamat		<i>%</i>	(28.4)	(24.6)	(25.6)	(25.4)
	Kejiranan yang		<i>f</i>	28	72	20	120
	Baik		<i>%</i>	(37.8)	(23.9)	(25.6)	(26.5)

Sumber : Hasil Dapatan Kajian Penyelidik 2015

Kajian menunjukkan bahawa sebahagian masyarakat yang memilih untuk tinggal di Daerah Hulu Langat adalah masyarakat pendatang yang bekerja di sekitar kawasan Daerah Hulu kecuali Mukim Hulu Langat yang mencatatkan 62.2 peratus masyarakat yang tinggal di daerah ini merupakan anak kelahiran Daerah Hulu Langat. Sementara itu, dalam Jadual 7 merupakan pecahan tempoh penginapan mengikut mukim dan faktor pemilihan tempat tinggal oleh responden. Secara keseluruhannya majoriti responden memilih untuk terus tinggal di Mukim Hulu Langat melebihi 10 tahun di mukim ini atas beberapa faktor 1) tempat kelahiran dan aksesibiliti yang baik ke tempat lain (100%), kejiranan yang muafakat dan baik (96.4%), persekitaran kehidupan yang selamat (95.2%), suasana persekitaran yang nyaman (92.9%), bekerja di sekitar kawasan (88.9%) dan kos rumah yang rendah (85.2%).

Jadual 7. Jangka Masa Menetap di Daerah Hulu Langat Berdasarkan Faktor Pemilihan Mengikut Mukim

Faktor Pemilihan		Tempoh Menetap di Mukim Hulu Langat										Jumlah
		< 1 Tahun		1-2 Tahun		3-5 Tahun		6-10 Tahun		10 Tahun ke atas		
		<i>f</i>	(%)	<i>f</i>	(%)	<i>f</i>	(%)	<i>f</i>	(%)	<i>f</i>	(%)	
Kos rendah	rumah	-	-	1	(3.7)	2	(7.4)	1	(3.7)	23	(85.2)	27
Tempat kelahiran		-	-	-	-	-	-	-	-	46	(100)	46
Suasana persekitaran		-	-	1	(3.6)	-	-	1	(3.6)	26	(92.9)	28
Bekerja di sekitar kawasan		-	-	-	-	1	(3.7)	2	(7.4)	24	(88.9)	27
Aksesibiliti baik		-	-	-	-	-	-	-	-	11	(100)	11
Persekitaran selamat		-	-	1	(4.8)	-	-	-	-	20	(95.2)	21
Kejiranan baik		-	-	1	(3.6)	-	-	-	-	27	(96.4)	28
Faktor Pemilihan		Tempoh Menetap di Mukim Kajang										Jumlah
		< 1 Tahun		1-2 Tahun		3-5 Tahun		6-10 Tahun		10 Tahun ke atas		
		<i>f</i>	(%)	<i>f</i>	(%)	<i>f</i>	(%)	<i>f</i>	(%)	<i>f</i>	(%)	
Kos rendah	rumah	8	(8.8)	17	(18.7)	21	(23.1)	21	(23.1)	24	(26.4)	91
Tempat kelahiran		-	-	-	-	-	-	-	-	38	(100)	38
Persekitaran nyaman		3	(4.3)	8	(11.4)	12	(17.1)	8	(11.4)	39	(55.7)	70
Bekerja di sekitar kawasan		14	(6.0)	23	(9.9)	47	(20.2)	81	(34.8)	68	(29.2)	233
Aksesibiliti baik		6	(5.9)	17	(16.7)	23	(22.5)	13	(12.7)	43	(42.2)	102
Persekitaran selamat		2	(2.7)	8	(10.8)	12	(16.2)	11	(14.9)	41	(55.4)	74
Kejiranan baik		4	(5.6)	8	(11.1)	17	(23.6)	7	(9.7)	36	(50.0)	72
Faktor Pemilihan		Tempoh Menetap di Mukim Semenyih										Jumlah
		< 1 Tahun		1-2 Tahun		3-5 Tahun		6-10 Tahun		10 Tahun ke atas		
		<i>f</i>	(%)	<i>f</i>	(%)	<i>f</i>	(%)	<i>f</i>	(%)	<i>f</i>	(%)	
Kos rendah	rumah	5	(14.3)	-	-	8	(22.9)	4	(11.4)	18	(51.4)	35
Tempat kelahiran		-	-	-	-	-	-	-	-	28	(100)	28
Persekitaran nyaman		4	(18.2)	-	-	2	(9.1)	2	(9.1)	14	(63.6)	22
Bekerja di sekitar kawasan		3	(6.7)	-	-	7	(15.6)	15	(33.3)	20	(44.4)	45
Aksesibiliti baik		-	-	-	-	3	(42.9)	1	(14.3)	3	(42.9)	7
Persekitaran selamat		4	(20.0)	-	-	2	(10.0)	2	(10.0)	12	(60.0)	20
Kejiranan baik		3	(15.0)	-	-	1	(5.0)	2	(10.0)	14	(70.0)	20

Sumber : Hasil Dapatan Kajian Penyelidik 2015

Tempoh penginapan responden bagi 10 tahun dan ke bawah hanya mencatatkan peratusan kurang daripada 10 peratus bagi pemilihan setiap faktor sebagai tempat tinggal. Bagi responden yang tinggal di Mukim Kajang melebihi 10 tahun, pemilihan tempat kelahiran merupakan faktor tertinggi dengan catatan 100 peratus, diikuti pemilihan bagi faktor suasana persekitaran yang nyaman (55.7%), faktor persekitaran kehidupan yang selamat (55.4%), faktor kejiranan yang muafakat dan baik (50%), faktor aksesibiliti yang baik ke tempat lain (42.2%), faktor bekerja di sekitar kawasan (29.2%) dan faktor kos rumah yang rendah (26.4%).

Sementara itu, seramai 21 orang responden dengan peratusan 23.1 peratus yang tinggal antara 3-5 tahun dan 6-10 tahun memilih untuk menetap di Mukim Kajang disebabkan oleh faktor kos rumah yang rendah. Tempoh 1-2 tahun pula mencatatkan pemilihan rumah kos rendah seramai 17 orang (18.7%) dan tempoh kurang daripada setahun adalah sebanyak 8.8 peratus. Tempoh menetap di Mukim Kajang kurang daripada setahun menunjukkan peratusan kurang daripada 20 peratus bagi pemilihan suasana persekitaran yang nyaman. Manakala responden yang memilih Mukim Kajang sebagai tempat penginapan atas urusan bekerja di sekitar kawasan mencatatkan peratusan tertinggi bagi tempoh penginapan antara 6-10 tahun iaitu seramai 34.8%, tempoh 3-5 tahun seramai 47 (20.2%) dan bagi tempoh 2 tahun ke bawah adalah kurang daripada 10.0%. Bagi responden yang memilih aksesibiliti yang baik untuk tinggal di Mukim Kajang bagi tempoh kurang dari 10 tahun, peratusan pemilihan hanya menunjukkan kurang daripada 25 peratus begitu juga bagi pemilihan faktor kejiranan yang baik. Manakala pemilihan faktor persekitaran yang selamat hanya mencatatkan peratusan kurang daripada 17 peratus bagi tempoh yang sama.

Hasil pemilihan faktor tertinggi oleh responden yang tinggal di Mukim Semenyih bagi tempoh melebihi 10 tahun dengan peratusan 100 peratus adalah Mukim Semenyih merupakan tempat kelahiran. Pemilihan kedua tertinggi bagi responden yang tinggal melebihi 10 tahun ke atas mencatatkan pemilihan terhadap faktor kejiranan yang baik iaitu 14 orang (70%) diikuti suasana persekitaran yang nyaman 14 orang (63.6%), faktor persekitaran yang selamat 12 orang (60%), faktor perumahan yang rendah (51.4%), faktor bekerja di sekitar kawasan (44.4%) dan faktor terakhir adalah aksesibiliti yang baik ke tempat lain (42.9%). Pemilihan faktor penempatan tertinggi bagi responden yang tinggal kurang daripada 10 tahun adalah aksesibiliti yang baik ke tempat lain bagi tempoh penginapan 3-5 tahun sebanyak 42.9 peratus, diikuti bekerja di sekitar kawasan bagi tempoh penempatan 6-10 dengan peratusan 33.3 peratus, faktor kos rumah yang rendah bagi responden yang tinggal antara 3-5 tahun dengan peratusan 22.9 peratus, faktor persekitaran yang selamat sebanyak 20 peratus bagi responden yang tinggal kurang daripada setahun.

KESIMPULAN

Tempias pembangunan akibat rebakan pambandaran bandar juga turut dirasai oleh masyarakat yang tinggal di daerah ini. Penempatan masyarakat di Daerah Hulu Langat pada masa kini telah didiami oleh masyarakat luar yang berhijrah dan bekerja di daerah ini kecuali Mukim Hulu Langat. Penghijrahan oleh masyarakat luar ini adalah disebabkan oleh beberapa faktor iaitu aksesibiliti yang baik, kejiranan yang muafakat dan baik, persekitaran kehidupan yang selamat, suasana persekitaran yang nyaman, bekerja di sekitar kawasan dan kos rumah yang rendah. Faktor yang mampu meningkatkan kualiti hidup ini mendorong pemilihan masyarakat luar untuk memilih Daerah Hulu Langat sebagai tempat tinggal walaupun secara puratanya bilangan bilik bagi setiap rumah adalah sebanyak tiga bilik sahaja. Perubahan pembangunan sedikit demi sedikit telah menyusup bagi menampung permintaan masyarakat luar yang memilih daerah ini sebagai tempat tinggal. Hanya Penduduk Mukim Hulu Langat yang paling ramai mengakui bahawa mereka adalah penduduk kelahiran daerah ini. Keseluruhan masyarakat yang lahir di Daerah Hulu Langat telah tinggal melebihi 10 tahun di daerah ini dan kumpulan ini juga adalah kumpulan tertinggi yang menyatakan bahawa kos rumah adalah rendah. Tanggapan yang diberikan ini berkemungkinan berkait rapat dengan kadar pembelian rumah yang telah dilakukan oleh masyarakat ini sejak lebih 10 tahun yang lalu, berbanding masyarakat yang baru tinggal di Daerah ini kurang daripada setahun yang mendapati hanya sebilangan kecil yang menyatakan bahawa kos rumah adalah rendah. Justeru, bahang perubahan corak pembangunan di Daerah Hulu Langat semakin dirasai oleh masyarakat yang tinggal di daerah ini apabila pelbagai pembangunan dibangunkan di Daerah Hulu Langat

mengakibatkan nilai harga rumah yang dibangunkan di Daerah Hulu Langat semakin tinggi dari sehari ke sehari.

RUJUKAN

- Abbott, D. 1987. *Encyclopaedia of Real Estate Term*. Aldershot Hants: Gower Technical Press.
- Abraham H. Maslow. 1943. A Theory of Human Motivation. *Psychological Review* 50: 370-396.
- Ahmad Rizal Abdul Rahman & Azlan Mahmad. 1992. Pembangunan Kompleks Perniagaan di Pinggir Bandar. Kajian Kes: Holiday Plaza, Johor Baharu dan Subang Parade, Petaling Jaya. Tesis Diploma Perancangan Bandar dan Wilayah. Jabatan Perancangan Bandar dan Wilayah, Kajian Senibina, Perancangan dan Ukur, Institut Teknologi Mara, Shah Alam.
- Busch, E.W. 1999. Stability and change of subjective indicator of urban quality of life in Switzerland. Dlm. Lim L. Y., Yuen, B., & Low C. (pnyt.). *Urban Quality of Life: Critical Issues and Options*, hlm. 99-118. Fifth edition. Singapore: National University of Singapore.
- Carlsson, I., Frederiksen, S.O. & Gottfries, C.G. 2002. Quality of life and standard of living in a randomly selected group of psychiatrically disabled people in Sweden 2 years after a psychiatry reform. *European Psychiatry* 17: 179-187.
- Cummins, R.J. 1999. A psychometric evaluation of the comprehensive quality of life scale. Dlm Lim, L. Y., Yuen, B. & Low, C. (pnyt.). *Urban Quality of Life : Critical Issues and Options*, hlm. 32-46. Fifth Edition. Singapore: National University of Singapore.
- Dewan Bandaraya Kuala Lumpur. 2008. Draf Pelan Bandar Raya Kuala Lumpur 2020 : Pelan kawalan pembangunan KL 2008. Jilid 2(1). Jabatan Pelan Induk. Kuala Lumpur.
- Frenkel, A. & Ashkenazi, M. 2008. Measuring Urban Sprawl: How Can We Deal With It? *Environment and Planning B: Planning and Design* 35: 56-79.
- Galster, G. 2001. On the nature of neighbourhood. *Urban Studies* 38(12): 2111-2124.
- Haryati, Shafii. 2006. Tempat tinggal dan kualiti hidup masyarakat bandar di Mukim Kajang, Selangor: Satu kajian persepsi penduduk. Pusat Pengajian Siswazah, Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Hasmah Abu Zarin, Ahmad Ariffian Bujang & Mohd Firdaus Mohamed. 1998. Kesan Pembangunan Kolej Universiti Teknologi Tun Hussein Onn (KUITTHO) Terhadap Keperluan Perumahan Kakitangan (Kajian Kes: Parit Raja, Batu Pahat, Johor). Fakulti Kejuruteraan dan Sains Geoinformasi, Universiti Teknologi Malaysia.
- Husna Sulaiman & Nurizan Yahya. 1987. Housing Provision and Satisfaction of Low Income Households in Kuala Lumpur. *Habitat International* 13(4): 63-39.
- Jabatan Perancangan Bandar dan Desa Negeri Selangor. 2003. Laporan Rancangan Negeri Selangor 2002-2020. Kementerian Perumahan dan Kerajaan Tempatan. Kerajaan Negeri Selangor
- Jabatan Perangkaan Malaysia. 2000. Taburan Penduduk Mengikut Kawasan PBT dan Mukim 2001. Jabatan Perangkaan Malaysia. Pusat Pentadbiran Kerajaan Persekutuan, Putrajaya, Malaysia.
- Lawrence, R. J., 1995. Housing quality: An agenda for research. *Urban Studies* 32(11): 1155-1664.
- Mellor Wati Othman. 1982. Permintaan dan penawaran perumahan Wilayah Persekutuan. Projek Sarjana Muda Pengurusan Harta Tanah, UTM
- Myrdal, Gunnar. 1972. *Asian Drama: An Inquiry Into The Poverty of Nations*. Volume II. Michigan: Pantheon Publication.
- Nabsiah Abdul Wahid & Ishak Ismail. 1999. *Perlakuan Pengguna*. Selangor: Prentice Hall.
- Peck, C., & Stewart, K.K. 1985. Satisfaction with housing and quality of live. *Home Economic Research Journal* 13(4): 363 - 372.
- Pelan Struktur Kuala Lumpur 2020. 2007. Perumahan. <http://www.dbkl.gov.my/pskl2020/malay/perumahan/index.htm>. [2 Disember 2013].
- Samruhaizad Samian @ Samion. 2015. Kualiti Hidup Masyarakat Pinggir Bandar di Daerah Hulu Langat. Tesis Doktor Falsafah. Institut Alam dan Tamadun Melayu, Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Samruhaizad Samian @ Samion. 2015. Kesedaran pembangunan, kesediaan diri dan penerimaan perubahan: Komponen meningkatkan kualiti hidup masyarakat pinggir bandar di Daerah Hulu Langat, Selangor. *International Journal of the Malay World Civilisation* 3(3):121 – 137.
- Wan Rozali Wan Hussin. 2007. *Kualiti Hidup Sosial dan Proses Pembangunan di Malaysia*. Pulau Pinang: Universiti Sains Malaysia.

Zainal Abidin Mohd Said. 1992. *Pengurusan Pemasaran*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
Awang, Azahan, Abdul Hadi Harman Shah, and Kadaruddin Aiyub. 2008. Penilaian makna kualiti hidup dan aplikasinya dalam bidang pengurusan persekitaran di Malaysia. *Akademika* 72: 45-68.

Samruhaizad Samian@ Samion, PhD.
Pegawai Penyelidik Sosial
Graduate School of Business,
Universiti Kebangsaan Malaysia,
43600 UKM Bangi,
Selangor, Malaysia
E-mail: samruhaizad@ukm.edu.my

Azahan Awang, PhD
Pensyarah Kanan
Fakulti Sains Sosial & Kemanusiaan,
Universiti Kebangsaan Malaysia,
43600 UKM Bangi,
Selangor, Malaysia
E-mail: azahan@ukm.edu.my